

Nr.46 (304) Otrdiena, 2003. gada 23. decembris

■ Skaidrojumi. Viedokļi

Jau piekto gadu studenti spēlē tiesu

Jau piekto gadu studenti spēlē tiesu

Mārtiņš Paparinskis, Lauris Brikmanis, LU Juridiskās fakultātes 5. kursa studenti, - "Jurista Vārdam"



Decembra pirmās nedēļas nogalē Latvijas Universitātes (LU) telpās jau piekto gadu pēc kārtas risinājās Latvijas augstskolu studentu sacensības tiesu izspēlē1. Jāpateicas kolēģiem, kas pirms

2003.gada izspēļu uzvarētājas (no kreisās) Ilze Koka un Helēna Stare ar saņemtajiem diplomiem un izspēļu organizatori; Satversmes tiesas tiesnese, tiesu izspēļu finalizspēles tiesas sastāva priekšsēdētāja prof. Ilma Čepāne sveic uzvarētāju Ilzi Koku
Foto: Dainis Lasmanis

pieciem gadiem sāka šo tradīciju un arī šobrīd neliedz palīdzību izspēļu organizēšanā. Veiksmīgi atrisināts jautājums par pēctecību izspēļu organizēšanā, jo katra gada uzvarētāju komanda *ex officio* tiek uzskatīta par nākamā gada organizētājiem. Pagaidām šāda pieeja sevi ir attaisnojusi, un cerams, ka līdzīgus vārdus organizētāji varēs teikt arī pirmajā apaļajā tiesu debašu jubilejā.

Tiesu izspēles, kas gan Latvijā vēl nav ieguvušas noteiktu vietu studiju procesā, ir lielisks veids, kā topošos juristus iepazīstināt ar to, kas viņus gaida praksē, - sarežģītu lietu analīze, argumentu meklēšana un iespējamo pretargumentu apzināšana un atspēkošana, procesuālo dokumentu rakstīšana, uzstāšanās tiesnešu priekšā, tiesu runa un atbilde uz tiesnešu jautājumiem. Īpaši vērtīga ir pieredze, piedaloties Satversmes tiesas procesa izspēlē, kas uzskatāmi parāda indivīda iespējas ar tiesiskiem argumentiem piespiest valsti respektēt indivīda pamattiesības un pakļauties konstitūcijas un starptautisko dokumentu prasībām.

Atkārtojot iepriekšējā gada rekordu, savu piedalīšanos sacensībās šoreiz pieteica 25 komandas, kas vēlējās sacensties par iekļūšanu to 16 komandu skaitā, kas piedalās mutiskajā sacensību daļā. Dalībnieku vairākums pārstāvēja LU Juridisko fakultāti, 3 komandas veidoja Latvijas Policijas akadēmijas (LPA) studenti, pa vienai komandai aizstāvēja Rēzeknes augstskolas un Biznesa institūta Rimpak-Livonija godu. Atbilstoši tradicionālajai sacensību kārtībai izspēles notika divās daļās - rakstveida un mutiskajā. Pēc izspēļu nolikuma dalībniekiem bija jāpasargā juridiskā argumentācija par iesniegtajiem pieteikumiem gan no pieteikuma iesniedzēju, gan no aktu izdevušās institūcijas pārstāvju puses. Pēc rakstveida darbu rezultātiem tika atlasītas labākās komandas mutiskajai izspēļu daļai. Pēc sestdienā notikušajām atlases sacensībām no 10 komandām tika izvēlētas 4 labākās, kas svētdien piedalījās pusfinālā, kura uzvarētāji savukārt sacentās fināla cīņā. Finālā ļoti sīvā konkurencē ar divu punktu pārsvaru uzvarēja Helēnas Stares un Ilzes Kokas komanda no LU, otrajā vietā atstājot Reini Bērziņu, Zandu Grundbergu un Kristapu Bērziņu no LU. Trešo un ceturto vietu dalīja vēl divas LU komandas - Ieva Bērziņa, Ilze Dubava, Kaspars Frīdenbergs - Ansbergs un Ivars Rudziks, Elīna Eihmane, Natālija Mickēviča. Labākā oratora balvu tiesneši piešķīra Kristapam Bērziņam. Jāatzīmē, ka arī pusfināla cīņā spraigumā neatpalika no finālā pieredzētā, jo sacensību uzvarētāju komanda finālam kvalificējās tikai ar viena punkta pārsvaru. Īpaša balva jau tradicionāli tika piešķirta labāko rakstveida darbu autoriem, kuri visu 2004.gadu varēs iedziļināties "Latvijas Vēstnesī" un "Jurista Vārdā" notiekošajās juridiskajās diskusijās - Ieva Bērziņa, Ilze Dubava un Kaspars

Frīdenbergs - Ansbergs ieguva "Latvijas Vēstneša" abonementu nākamajam gadam.

Protams, sacensības nebūtu varējušas notikt tādā līmenī, ja nebūtu tiesnešu, kas piedalījās gan rakstu darbu labošanā, gan mutisko izspēļu vērtēšanā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī šogad par tiesnešiem bija izvēlēti gan profesionāli tiesneši, gan pazīstami praktizējoši juristi un docētāji. Mutiskā daļa tradicionāli kļuva par visinteresantāko izspēļu sastāvdaļu, kad dalībniekiem bija jāatbild uz tiesnešu āktīgajiem jautājumiem, kas brīžam lika novērsties no izskatāmā jautājuma un pierādīt savas zināšanas konstitucionālo tiesību, cilvēktiesību un starptautisko tiesību teorijas jautājumos. Tajā pašā laikā paši dalībnieki apstiprināja, ka tieši šādi "gremdējošie" jautājumi bieži lika uz tiesību problēmu paskatīties no pavisam cita skatu punkta un nākamajā izspēļu kārtā izvēlēties pavisam atšķirīgu argumentācijas modeli.

Katru gadu kāzusā tiek ietverti tiesību jautājumi, kuri veidotājiem šķiet tiesiski aktuāli vai arī ļauj uz konsitucionālajām pamattiesībām paraudzīties no jauna skatu punktu. 2003.gada kāzusā, kā ierasts, bija trīs pieteikumi par normu neatbilstību Satversmei, par kuru pamatotību un nepamatotību dalībniekiem vajadzēja rast vienādi spēcīgus argumentus.

Pirmais pieteicējs uzskatīja, ka Krimināllikuma 71.pants un 5.panta 4.daļa par genocīdu nav atbilstoša Satversmes 92.pantam, kas garantē tiesības uz taisnīgu tiesu, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 7.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 15.pantam, kas aizliedz retroaktīvu kriminālatbildību. Būtiskākais tiesiskais jautājums, uz ko šajā sakarā bija jāatbild dalībniekiem, bija - vai valsts ir tiesīga nacionālajās krimināltiesībās definēt starptautiskos noziegumus plašāk, nekā paredz starptautiskās paražu tiesības. Ņemot vērā šī jautājuma starptautiski tiesisko perspektīvu, dalībniekiem nācās uzklaustīt arī daudzus tiesnešu jautājumus par vispārējiem starptautisko tiesību jautājumiem, cita starpā - par starptautisko paražu un starptautisko tiesību principu definīcijām un nošķiršanas kritērijiem, pierādīšanas pienākuma sadali paražas pierādīšanas gadījumā un paražu apjoma izmaiņām laika gaitā. "Pieteikuma iesniedzēja pārstāvji" norādīja uz Krimināllikumā ietvertās definīcijas atšķirību no starptautiskajā praksē pieņemtās un uz šīs normas pamata pieņemto spriedumu tiesiski apšaubāmo raksturu. "Saeimas pārstāvji" savukārt norādīja, ka starptautiskā nozieguma aizliegums balstās tieši starptautiskajās tiesībās un tam nav nepieciešama iekļaušana nacionālajās normās, tādēļ sodīt personas var arī par tādiem noziegumiem, kuru laikā šī norma nav bijusi iekļauta nacionālajās krimināltiesībās. Bez tam "Saeimas pārstāvji" norādīja, ka starptautiskie noziegumi daļēji pārklājas, tādēļ ir pieļaujams uzskatīt, ka četrdesmitajos gados ir pastāvējis genocīda aizliegums, pat ja tas nav bijis formulēts tieši šādos vārdos. Jāpiebilst, ka jautājums par četrdesmito gadu deportāciju tiesisko kvalifikāciju arī šobrīd ir ļoti nozīmīgs, Satversmes tiesā attiecīgo Kriminālkodeksa normu ir divas reizes neveiksmīgi apstrīdējis Nikolajs Tess, un pavisam nesen pieteikumu ir iesniedzis Nikolajs Larionovs.

Otrais pieteicējs uzskatīja, ka Rīgas domes izdotie sabiedriskās kārtības noteikumi daļā, kas aizliedz buršanu, ir pretrunā Satversmes 99.pantam un 91.pantam, jo diskriminējoši ierobežo reliģijas brīvību, Satversmes 106. un 91.pantam, jo diskriminējoši ierobežo nodarbošanās brīvību, un attiecīgajiem Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un Starptautisko pakta pantiem. Šajā pieteikumā dalībniekiem bija jāanalizē reliģijas brīvības apjoms un jāpamato, vai tas ietver vai neietver buršanu. Tiesu izspēles dalībniekiem bija arī jāargumentē, vai buršana var tikt uzskatīta par nodarbošanos, ko aizsargātu Satversmes 106.pants un vai tās ierobežojums nav patvaļīgs un diskriminējošs. Finālizspēlē tiesneši dalībniekiem lika arī aizdomāties par pašvaldību kompetenci pieņemt saistošos noteikumus šajā jautājumā, kas, iespējams, jau tiek regulēts citos normatīvajos aktos. Savukārt dalībnieki, oponentot tiesnešiem, norādīja uz problemātisko tiesisko kvalifikāciju gadījumos, kad persona buršanu veic klusas bubināšanas veidā vai arī kad buršanas mērķis ir labvēlīgs.

Trešais pieteicējs apstrīdēja Civillikuma 365.daļas, kas paredz iespēju atzīt personu par rīcībnespējīgu izlaidīga vai izšķērdīga dzīvesveida dēļ, atbilstību Satversmes 105. un 106.pantiem un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1.protokola 1.pantam. "Pieteikuma iesniedzēja pārstāvji" uzskatīja, ka šāds tiesību institūts ir nesamērīga iejaukšanās indivīda privātpašuma autonomijā, jo katrai personai, it īpaši ja tai nav tuvinieku, ir tiesības rīkoties ar savu naudu un citiem līdzekļiem tādā veidā, kā tā pati uzskata par vajadzīgu. Valstij nevar būt nekāda tiesiska interese ierobežot indivīda tiesības izvēlēties labāko veidu, kā izlietot savus līdzekļus. "Saeimas pārstāvji" savukārt norādīja, ka šāds viedoklis neņem vērā reālo situāciju sabiedrībā, kad visām personām pastāv kādas tiesiskas un faktiskas saistības pret citiem, ko nav iespējams strikti nodalīt no indivīda personiskajām vajadzībām. Jautājums par to, vai romiešu tiesību institūts nav zaudējis savu nozīmi līdz ar indivīda lomas pārvērtējumu mūsdienu pasaulē, tā arī palika līdz galam neatbildēts.

Tiesu izspēles šogad organizēja iepriekšējā gada uzvarētāju komanda - Lauris Brikmanis, Gatis Melnūdris un Mārtiņš Paparinskis - kopā ar tiesību studējošo un jauno juristu sabiedriskās organizācijas ELSA (European Law Students' Association) Latvijas nodaļu. Jāpiemin arī citi atbalstītāji, bez kuriem šīs izspēles nebūtu notikušas: LU Juridiskā fakultāte un dekāns Kaspars Balodis, LPA, juridiskais birojs "Sorainen Law Offices" un BO VSIA "Latvijas Vēstnesis". Šī palīdzība jāvērtē ne tikai kā atbalsts šo konkrēto izspēļu organizēšanā, bet arī ieguldījums tiesiskās izglītības un studentu tiesiskās kultūras līmeņa celšanā.

Tādēļ organizatori aicina gan mācītspēkus, gan arī praktizējošos juristus kopīgi darboties juridiskās izglītības kvalitātes standarta celšanā, atbalstot un rīkojot šādas sacensības arī turpmāk. Būtu nepieciešams rīkot ne tikai Satversmes tiesas procesa izspēles sacensības starp visām Latvijas augstskolām, bet arī, piemēram, civilprocesa un kriminālprocesa tiesas izspēles sacensības (kas dažu augstskolu ietvaros notiek jau šobrīd). Mūsaprāt, šis ir viens no veidiem, kā mazināt sabiedrības neuzticību juristiem un reizē paaugstināt topošo juristu izpratni par tiesībām.

1 Konkrētāku informāciju par sacensībām, t.sk. kāzusu, nolikumu, tiesnešu sarakstu, rezultātus, darbus un fotogrāfijas sk. sacensību mājaslapā www.lu.lv/tiesa.

